

II. Herrgårdens rote

Roten omfattar säteriet jämte 46 småstugor, de sistnämnda redovisade i "Småstugornas folk ..." (Sf s. 26–117). Det gängse namnet är som ovan "Herrgårdens rote" och någon gång "Bergs rote". Här redovisas endast folket i de säterienheter, vars brukare verkar ha umgåtts på jämställd nivå med människorna i socknens byar.

Bergs säteri

Namnet Berg syftar sannolikt på socknens dominerande terrängform.

Några årtal och sakuppgifter

1273	nämns första gången i bevarad text och skrevs B y a e r g (Larsson, L-O 1981)
1300- & 1400-talet	nämns i brev samt vid donationer och köp (Larsson, L-O 1981)
1650-talet	två gårdar blev säteri (Vejde 1928/29)
Från 1686	fyra hemman ingår säteriet (Vejde 1928/29)
1864	fastebrev (lagfart) enligt köp 1863 (Löfvenberg BK 1989)

Hfl:s material rörande Bergs säteri har inte bearbetats som det från byar och hemman med i mantal satt jord. Orsaken är främst tidsskäl. Dock upptas säteriet i "Översikt/Kommentar" för roten. Lagfarten 1864 är grunden för den sentida verksamheten. Hos Löfvenberg (BK 1989 s. 4) redovisas säteriets sammansättning enligt Tabell Z^x nedan.

Tabell Z^x. Jordnaturen på Bergs säteri 1864.

Frälssäteri	Säterirusthåll	Kro/skatt-rusthåll	Kro/skatt-hemman	Övrigt
Stockagård 1 mtl	Bengtsgård 1 mtl	Fiskaregård 1/4 mtl Ingelstorp	Ingelstorp Eriksgård 1/2 mtl	Södratorp med Näset
Bergsgård 1/2 mtl	Thoragård 1 mtl	Lassagård 1/4 mtl	Yxnanäs	Mjölkvärnar o.sågverk

Kommentar: Yxnanäs var augment (förstärkning) till rusthållet. Yxnanäs och Södratorp med Näset låg i Tolg socken. Sammanlagt motsvarade Yxnanäs, Södratorp med Näset samt mjölkvärnar och sågar frälseräntan för 1/4 mtl.

Ingelstorp Eriksgård 1/2 mtl för m

Namnet "Ingelstorp" förekommer ensamt utan Eriksgård eller Lassagård men också tillsammans med Ingelstorp kvarn (qvarn). Sambandet mellan dessa fyra begrepp är oklar. Var de exakt legat i terrängen är delvis oklart.

Ingelstorp Eriksgård 1 1/4 mtl

1779–99

Christoffer	f 1746
h Maja	f 1719

1799–1812

Bengt Jaensson	f 1740	
h Brita Persdtr	f 1749	d 1812 27/3

<u>Barn:</u> Anders	f 1774 26/8 Berg E-torp S Jonsg
Sara nedan	f 1780 8/3 Berg Torshult
Jaen nedan	f 1786 15/2 Berg Torshult
Stina	f 1789

1811–18

Jaen Bengtsson ovan
h Christina Jaensdtr

f 1786 15/2 Berg Torshult
f 1789 1/2 Berg

1811 fr Vinninge, 1818 t Ekenäs

1818–27

Jon Svensson
h Sara Bengtsdtr ovan

f 1777 Oberg
f 1780 8/3 Berg Torshult

Barn: Sven

f 1804 21/10 Berg

d 1826 26/10 I-torp Norreg

Caisa

f 1811 22/11 Berg Fiskareg

Anna Britta

f 1814 5/10 Berg Fiskareg

Stina

f 1817 30/3 Berg Fiskareg

Marta

f 1822 20/12 Berg Ingelst

Familjen kom 1818 fr Fiskareg och flyttade 1827 t Sörabby.

1827–30

Anders Månsson
h Martha Jonasdtr

f 1778 Tjureda
f 1771 28/3 Tolg Svenbengtsg

Barn: Karin

f 1807 5/2 Tolg Westenhaga

Jonas

f 1812 25/5 Tjureda Nykulla Norreg

Familjen kom 1827 fr Hjulatorp Nygrannag och flyttade 1830 t I-torp Lassagård.

Vid båda barnens födelse skrevs Anders f 1778 som "HB" (hemmansbrukaren).

1831–45

Måns Andersson
h Bengta Sunesdtr

f 1804 13/7 Tolg (Finns: /25/6 Tolg Svensg; inh Anders Månsson & Martha Jonasdtr)

f 1800 8/2 Berg Ingelst Lassag

d 1834 1/6

Barn: Johan

f 1828 13/5 Berg Ingelstorp

2h Carin Månsdtr g 1835 25/10

f 1811 15/2 Asa (Finns: 15/9 Kråketorp Norreg; Måns Svensson & Malena Nilsdtr), 1835 fr Asa

Barn: Sara

f 1836 19/8 Berg Ingelst Ericsg

Peter

f 1838 28/5 Berg Ingelst Ericsg

d 1839 17/8

Marta Lena

f 1840 5/8 Berg Ingelst Ericsg

Jonas

f 1844 27/6 Berg Ingelst Ericsg

Anna Maria

f 1849 31/1 Berg Ingelstorp

Familjen flyttade 1845 t och kom 1848 fr Anegärde. Familjen kom 1845 fr Anegärde och flyttade 1848 åter dit.

Vid andra giftermålet skrevs Måns som "Enkom." från Ingelstorp i Bergs socken och Carin som piga från Asa Herrgård. Vid Anna Marias födelse anges Måns f 1804 som "Torp" (torpare).

1845–48

Jonas Jaensson
h Carin Andersdtr

f 1811 16/5 Berg Björka Söreg

f 1809 2/8 Tolg

Barn: Caisa

f 1829 15/9 Berg Ingelst Norreg

Peter

f 1831 4/12 Berg Anegärde

Matha Catharina

f 1834 12/6 Berg Anegärde

Johan

f 1839 29/3 Berg Anegärde

Jonas

f 1841 12/12 Berg

Fam 1848 t Annegärde.

Måns Andersson står som "torp." medan Jonas Jaensson som "br" (brukare). Efter 1848 brukas under gården.

Ingelstorp Eriksgård 2

1/4 mtl

1779–

Sven Jonsson
h Sara Jeansdtr

f 1750

f 1753

Barn: Jonas

f 1777 26/12 Berg Ingelstorp

Johan

f 1780 18/11 Berg Ingelstorp

Karin

f 1783 27/11 Berg Ingelstorp

1799–1805

Måns Jonsson f 1752 26/12 d 1803 2/3
h Marta Månsdtr g 1776 26/12 f 1759 21/7 Berg Löfh Östreg (Måns Andersson & Ingjerd Thoresdter)
Barn: Per f 1780 18/7 Berg Fiskareg
Caisa f 1789 18/2 Berg Fiskareg
Ingrid f 1793 14/6 Berg Ingelstorp Eriksg
Elin f 1796 8/11 Berg Ingelstorp

Vid giftermålet skrevs Måns som ”Dr” från Fiskaregård och Marta som piga där. ”Bo i Fiskareg.”

1805–18

Jonas Persson f 1782
h Marta Bengtsdtr f 1788 15/3 Tolg? Gynkelstorp (Benct Gummesson & Christin Swensdtr)
Barn: Sara f 1808 26/3 Berg Ingelstorp Eriksg
Caisa f 1812 10/12 Berg Ingelstorp Eriksg
Anna f 1816 28/9 Berg Ingelstorp Eriksg

Vid Saras födelse står Jonas f 1782 som ”brukare”.

1818–21

Per Månsson f 1780 18/7 Berg Fiskareg (Måns Jonsson & Marta Månsdtr) d 1820 16/3
h Sara Nilsdtr g 1806 1/3 f 1776 Aneboda?
Barn: Måns f 1808 21/6 Berg Fiskareg
Johan f 1810 11/3 Berg Fiskareg
Anders f 1812 20/3 Berg Fiskareg
Caisa f 1814 25/7 Berg Fiskareg
Ingrid f 1817 9/3 Berg Fiskareg
Petter f 1819 2/8 Berg Ingelstorp

Änkan och barnen flyttade 1821 t Fiskaregården.

Vid giftermålet skrevs Per f 1788? som ”drängen” från Ingelstorp och Sara som piga från Hagstad. ”De komma att bo i Fiskaregård.” Vid Måns födelse står Per f 1780 som brukare och vid Anders födelse som torpare.

1821–41

Peter Jaensson f 1791 2/1 Lungsund, Vrml Gästgivaren
2h Sara Månsdtr f 1789 Lungsund, Vrml
Barn: Anna f 1818 13/5 Berg Vinninge (Peter Jaensson & Cajsas Nilsdtr)
Johan f 1825 27/2 Berg Ingelstorp (Peter Jaensson & Sara Månsdtr)
Carl f 1829 24/12 Berg Ingelstorp Eriksg
Maria f 1832 12/10 Berg Ingelstorp Eriksg d 1833 8/5
Maria f 1834 29/6 Berg Ingelstorp Eriksg

Familjen flyttade 1842 t Aneboda.

Vid Annas födelse skrevs Peter f 1791 som ”Afl” (oklar innebörd) och hade då hustrun Cajsas Nilsdtr. Övriga barns moder var Sara f 1789. Fr.o.m. Johans födelse 1825 skrevs Peter som ”Gästgivaren”.

Dr Jonas Persson br f 1821 9/4 Berg 1846 t Tolg

1842–omkr 1850

Oklart

År (perioden) 1850-->> arrenderade Sven Samuelsson i Lassagård 2 f 1806 enheten (se s. 00) och 1856 brukades den under huvudgården.

Fiskaregård

1/4 mtl förm

Fiskaregård finns på karta över Bergs by 1687 (Vejde 1956). Exakta läget i terrängen är okänt.

Fiskaregård 1

1/8 mtl

1779–1801

Anders Nilsson f 1752 i Vinninge
h Ingrid f 1751
Barn: Karin f 1777 2/10 Berg Ingelst Ericsg
Jon f 1779 27/9 Berg Fiskareg
Johan f 1782 19/6 Berg Fiskareg

1801–1806

Jaen Månsson f 1755 16/7 Berg Bj Norreg
h Karin Persdtr f 1772 6/11 Berg Ingelst Lassag
Barn: Per f 1802 22/5 Berg Fiskareg
Familjen flyttade 1806 t Tolg

1806–1818

Jon Svensson f 1777 18/10
h Sara Bengtsdtr g 1803 27/11 f 1780 8/3 Berg Torshult
Barn: Sven f 1804 21/10 Berg Ingelst Ericsg
Karin f 1807 29/9 Berg Fiskareg d 1810 12/10
Anna Britta f 1814 5/10 Berg Fiskareg
Stina f 1817 30/3 Berg Fiskareg
Familjen flyttade 1818 t ?

Makarna Jon f 1777 och Sara f 1780 var vid giftermålet dräng resp. piga i Ingelstorp Ericsgård. Då Sven föddes 1804 skrevs fadern Jon som ”åboen” på Ingelstorp Ericsgård och då Karin föddes 1807 som ”brukare” från Fiskaregård.

1818–1823

Pe(te)r Persson f 1784 5/2 Berg Ingelstorp 1818 fr Vinninge
h Annica Månsdtr f 1791 30/1 Hemmesjö Kåragården
Barn: Christina f 1819 30/10 Berg Fiskareg d 1821 9/3
Jonas f 1821 9/8 Berg Fiskareg
Familjen flyttade 1821 t Näset (2:10 Sf s. 55).

1823–1848

Magnus Samuelsson f 1797 21/1 Moheda 1823 fr Aneboda
h Bengta Carlsdtr g 1823 8/11 f 1796 2/11 Berg Ingelst Lassag 1823 fr Ingelst Lassag
Barn: Sara f 1824 20/8 Berg Fiskareg 1840 t Tolg, 1847 fr, 1848 t Ingelst Lassag
Kjerstin f 1826 19/12 Berg Fiskareg 1845 t Tolg
Johan f 1829 27/0 Berg 1849 t Stockholm
Anna f 1833 14/7 Berg Fiskareg 1851 t, 1852 fr Tolg, 1857 t Ljungslätt (2:16 Sf s. 71)
Stina f 1840 29/12 Berg Fiskareg 1848 t Ingelstorp

Efter 1850 i sambruk med huvudgården.

Fiskaregård 2

1/8 mtl

1779–90

Måns Jonasson f 1752 26/12
h Marta Månsdtr g 1776 26/12 f 1759 21/7 Berg Löfhult Östreg
Barn: Karin f 1778 17/2 Berg Fiskareg
Per f 1780 18/7 Berg Fiskareg
Måns f 1784 13/6 Berg Fiskareg

Vid giftermålet står Måns f 1752 och Marta som dräng resp. piga i Fiskaregård.

1790–1806

Jonas Jonasson

f 1772

h Stina Persdtr

f 1762 14/12 Berg St Rösås

Barn: Karin

f 1792

d 1810 ? ?

Måns

f 1795 15/1 Berg Fiskareg

Oklart om Karin!

1801–18

Per Månsson

f 1780 18/7 Berg Fiskareg

h Sara Nilsdtr

f 1776 Aneboda

Barn: Måns

f 1808 21/6 Berg Fiskareg

Johan

f 1810 11/3 Berg Fiskareg

Anders

f 1812 20/3 Berg Fiskareg

Caixa

f 1814 25/7 Berg Fiskareg

Ingrid

f 1817 9/3 Berg Fiskareg

Peter

f 1819 2/8 Berg Ingelstorp

Familjen flyttade 1818 t Eriksgård.

Vid Måns födelse 1808 skrevs Per f 1780 som ”brukaren” och vid Anders födelse 1812 som ”torparen”.

1818–21

Olof Olofsson

f 1776 1/5 Lungsund, Vrml

h Britta Svensdotter

f 1782 Lungsund, Vrml

Barn: Olof

f 1809 14/10 Berg Näset (2:10 Sf s. 54)

Jaen

f 1814 22/2 Berg Näset (2:10 Sf s. 54)

Carl

f 1819 19/1 Berg Fiskareg

Familjen kom 1818 fr Näset och flyttade 1823 t Utnäs, O-berga.

Olof f 1776 skrevs vid alla barnens födelse som ”torparen”.

1821–29

Enk Sara Nilsdtr

f 1776 Aneboda

Barn: Måns

f 1808 21/6 Berg Fiskareg

Johan

f 1810 11/3 Berg Fiskareg

Anders

f 1812 20/3 Berg Fiskareg

Caixa

f 1814 25/7 Berg Fiskareg

Ingrid

f 1817 9/3 Berg Fiskareg

Peter

f 1819 2/8 Berg Ingelstorp

Familjen kom fr Eriksgård 1821 och flyttade t Aneboda 1829.

1829-1831

Johan Andersson

f 1804 22/8 Berg Holmalycke

1829 fr Holmalycke (2:30 s. 98)

h Maja Lisa Månsdtr

f 1798 1/5 Asa

1829 fr Asa

Barn: Christina

f 1829 7/6 Berg Fiskareg

Johannes

f 1831 15/2 Berg Fiskareg

Familjen flyttade 1831 t Tjüreda.

Johan f 1804 står som ”rättare”, och platsen är otydligt angiven som ”Rättaregård” i Hfl.

1831–48

Torp Johannes Carlsson

f 1790 14/12 Tjüreda Hästhalla u Äby

h Carin Carlsdtr g 1822 26/5

f 1793 5/10 Berg Ingelst Lassag

Barn: Christina

f 1823 7/4 O-berga Utnäs

Per

f 1825 11/2 Berg Ingelst

1846 t, 1847 fr Sörskog

Kerstin

f 1827 27/12 Berg Ingelst Lassag

1845 t, 1846 fr Näset (2:10 Sf s. 54), 1847 t Tolg

Johan

f 1830 10/4 Berg Ingelst

d 1846 3/11

Jonas

f 1833 21/2 Berg Fiskareg

d 1837 10/3

Jonas

f 1841 12/2 Berg Fiskareg

Johannes f 1790 skrevs som torpare på detta 1/8-dels mtl av Fiskaregården. Efter omkring 1848 sker sambruk med huvudgården.

Hfl upptar minst två skilda bosättningar som innehåller ordet "Fiskaregård": Fiskaregården och Fiskaregårdstorp. Topografiska kartan över området (uppmätt 1865–67) saknar namnuppgifter i vilka orden ovan eller delar av dem ingår. Däremot finns fortfarande en bosättning på slutningen 50–100 m öster om kyrkan med adressen Fiskaregården. Den har på kartan enbart torpmarkering. "Småstugornas folk i Berg" (Sf) s. 36–44 upptar objektet "Fiskaregården" som småstuga med de inneboende fördelade på två bostadshus. Både förteckningen över huvudmän (Sf s. 44) och ovanstående utredning s. 00–00 är otillräckliga för att klargöra boendet på Fiskaregård.

Ingelstorp Lassagård 1/4 mtl förm

Hösatorpet (2:28 Sf s. 91) kallas fortfarande även Lassagård. Detta liksom Gärdet (Källehultsgärde) (2:32 Sf s. 105) finns i mantalslängd för 1926 under Ingelstorp Lassagård. Var denna, liksom ovannämnda Fiskaregården exakt legat i terrängen är okänt.

Ingelstorp Lassagård 1 1/8 mtl

1779–18(20)00 ?

Per Sunesson	f 1715
h Sara Jonsdtr	f 1729
<u>Barn:</u> Kirstin	f 1755 19/5 Berg Ingelstorp Lassag
Sune nedan	f 1761 12/8 Berg Ingelstorp Lassag
Karin	f 1772 6/11 Berg Ingelstorp Lassag

1799?–1827

Sune Persson ovan	f 1761 12/8 Berg Ingelstorp Lassag	
h Lisbeth Persdtr 1792	f 176?	
<u>Barn:</u> Per	f 1796 13/6 Berg Ingelstorp Lassag	d 1797 29/5
Bengta	f 1800 8/2 Berg Ingelstorp Lassag	

Vid giftermålet står Sune f 1761 som "dräng och hemmansbrukare" i Ingelstorp och Lisbeth som piga från Elgaryd, Tolg.

1827–31

Måns Andersson	f 1804 13/7 Tolg (Finns: 25/6 Tolg Svensg; inh Anders Månsson & Martha Jonasdtr)
h Bengta Sunesdtr	f 1800 8/2 Berg Ingelst Lassag
<u>Barn:</u> Johan	f 1828 13/5 Berg Ingelstorp

Fam 1831 t Fiskareg

1831–35

Anders Månsson	f 1778 Tjureda
h Matilda Jonasdtr	f 1771 Tolg
<u>Barn:</u> Jonas	f 1812 25/5 Tjureda Nykulla Norreg

Familjen kom 1831 fr Eriksg och flyttade 1835 t S Läje (3:25a Sf s. 144).

1836–48

Jonas Andersson	f 1812 25/5 Tjureda Nykulla Norreg
h Maria Petersdtr	f 1810 11/8 Asa Lofsryd
<u>Barn:</u> Johan	f 1836 30/11 Berg Ingelstorp Lassag
Peter	f 1840 22/6 Berg Ingelstorp Lassag
Sven Magnus	f 1843 18/10 Berg Ingelstorp Lassag

Familjen kom 1836 fr Asa och flyttade 1848 t Vinninge.

Brukades därefter under gården.

Ingelstorp Lassagård 2 1/8 mtl

1779–92

Daniel Persson f 1729
h Annica Sunesdtr f 1731
Barn: Carl nedan f 1760 18/10 Berg Ing. Lassag
Karin f 1754
Jonas oä f 1774 20/9 Berg Ing. Lassag (Lieutenanten Israel Bexell & Karin Danielsdtr)

1792–1818

Carl Danielsson ovan f 1760
h Kerstin Persdtr g 1792 /12 f 1764 5/7 Berg L Rösås
Barn: Carin nedan f 1793 5/10 Berg Ingelstorp Lassag
Bengta nedan f 1796 2/11 Berg Ingelstorp Lassag

Vid giftermålet skrevs Carl f 1760 som ”drängen” från Ingelstorp Lassagård och Kerstin som piga från Hagstad.

1818–25

Br Jonas Svensson i Eriksgård

1825–31

Dr Måns Andersson f 1804 25/6 Tolg Svensg Jfr s. 6 ovan samma namn!
h Bengta Sunesdtr f 1800 8/2 Berg Ingelst Lassag
Johannes Carlsson f 179? 14/12 Aneboda
h Carin Carlsdtr ovan, g1822 26/6 f 1793 5/10 Berg Ingelstorp Lassag
Barn: Christina f 1823 7/4 O-berga Utnäs
Familjen Johannes flyttade 1831 t Fiskareg.

Vid giftermålet skrevs Johannes f 179 som ”dräng” från Utnäs, O-berga, och Carin som piga från Ingelstorp.

1831–36

Sven Håkansson f 1796 21/7 Tjureda
h Anna Johansdtr f 1798 14/9 Tolg
Barn: Sara Lisa f 1822 5/1 Berg
Johannes f 1835 16/6 Berg Ingelstorp Lassag
Familjen kom 1831 fr Fiskaregård och flyttade 1837 t Lädja Norregård.

1836–37

Pehr(ter) Johan(ni)sson f 1811 Tjureda
h Anna Pe(ter)sdtr f 1818 13/5 Berg Vinninge (Per Jaensson & Cajsa Nilsdtr)
Barn: Maria f 1837 4/1 Berg Ingelstorp Lassag

1837–39

Dr Johan Månsson f 1815 Tolg

183(9)6– omkr 1850

Sven Samuelsson f 1806 15/9 Tolg fr Herrg
h Sara Petersdtr g 1834 9/3 f 1807 2/6 Berg Thorshult (Åboen Peter Månsson & Karin Månsdtr)
Barn: Sara f 1834 21/12 Tolg Yxnäs
Peter Johan f 1836 1/1 Berg Herrg
Jonas Magnus f 1838 21/11 Berg Herrg
Johan f 1841 26/1 Berg Ingelstorp Lassag
Caisa f 1842 28/11 Berg Ingelstorp Lassag
Sven f 1844 27/10 Berg Ingelstorp Lassag
Anna Cathrina f 1847 8/3 Berg Ingelstorp Lassag
Johannes f 1849 29/6 Berg Ingelstorp Lassag
Christina f 1852 2/11 Berg Ingelstorp Lassag

Sven f 1806 kom från Herrgården, där han varit rättare. Vid giftermålet skrevs Sven f 1806 som drängen från Bergs Herrgård och hustrun Sara f 1807 som piga från Thorshult. Vid Peter Johans födelse 1836 skrevs fadern som ”rättaren” på Bergs Herrgård men vid Svens födelse 1844 som ”Åboen”. Sista åren brukade Sven hela Lassag (1/4 mtl) och möjligen även Eriksgård 2 (se s. 00).

HerHerr pdf Pm sida in här!

Avslut Herrgårdens rote

Roten omfattar Herrgårdens alla delenheter jämte underställda torp och andra småstugor, huvudsakligen belägna på östra sidan av den tämligen platta drumlinbildningen söder om Lädjasjön. Roten delar Björka rote i tvådelar (jfr s. 00). Efter omkring 1850 brukades all säteriets mark under gården, men de indragna enheternas brukare bodde i allmänhet kvar som förut. Även om ställningen som säteri innebar väsentlig annan funktion än vad som gällde för enskilda jordbruksenheter, fanns människorna kvar och fungerade som vanliga sockenbor. Skötseln av gemensamma uppgifter måste samordnas och utföras på samma sätt som ute i byarna. Mycket lite ändrades troligen i roteverksamheten. ? ! ?